

Balázs Sándor

Egy barátság története levelekben

*Szakolczay Lajos: „Szólíts nyugodtan Gyurkának!” –
Találkozások Faludy Györggyel (Szerkesztette: Csécsi László)*

Az MMA Kiadó kötete Faludy György Szakolczay Lajosnak írott leveleit tartalmazza. A harmincnégy levél története, melyhez a költő verseket, fordításokat is mellékel, majd egy évtizednyi időt ölel fel. Szakolczay Lajos Magyarországon elsőként írt méltató tanulmányt az emigrációban élő Faludyról. A kalandos történetű szöveg 1982-ben a *Mozgó Világ*ban jelent meg és lavinát indított el. A hatalom válasza nem maradhatott el: igyekeztek minden eszközzel aláásni az irodalomtörténész szakmai hitelét. Sikertelenül. Faludy György pedig barátságába fogadta a tanulmány szerzőjét. A levelek mellett tanulmányok, interjúk, visszaemlékezések és Faludyt méltató külföldi cikkek is helyet kaptak a kötetben, tágabb kontextusba helyezve, színes részletekkel gazdagítva a két irodalomszerető ember kapcsolatát.

Találkozások Faludy Györggyel, jelzi az alcím. Gondolhatnánk, hogy a közeli jó barátság emlékezeti, egyben dokumentum nyoma e többnyire levelekből, mégpedig csak az egyik fél részéről érkezett híradásokból álló kötet, amelyet bőséges költemény-gyűjtemény, versfordítás, egy tervezett kötet darabjai egészítenek ki. Izgalmas volna olvasnunk, noha ez lehetetlen – hisz ki tudja hol verődtek szét Faludy György hányattatásai közt – a kötet szerző leveleit is, amelyeket a költőhöz, későbbi baráthoz intézett. Így teljesebb lehetne a kép, e kapcsolat valódi jellege, miként az is, hogyan lobbant fel és aludt el – hirtelen vagy lassan – az idő teltével.

A két érintkező fél, a költő Faludy György és az irodalomtörténész, műkritikus Szakolczay Lajos: szemléletében, gondolkodásmódjában és minden bizonnyal habitusában is igencsak távolállónak tűnhet egymástól. A történések, a politikai és kulturális körülmények egy adott ponton mégis egymás közelébe sodorták őket. Ennek közvetlen oka, hogy Faludy György éppen, és mint gyakran külföldön élt a 80-as években, csak részben önszántából; a hazai irodalmi vagy kulturális élettel, annak szereplőivel csupán szórványos kapcsolatokat tartott fenn, így itthoni publikációs tevékenységre is csak ritkán nyílt módja. Csaknem vagy jobbra, a szakmai berkeken túl szinte ismeretlen magyar költőnek számított. Persze szamizdat kiadványokban terjedtek elhíresült versei, Villon-fordításai, átköltései, de a szélesebb közönség nemigen tudhatott tevékenységéről. E hiányt, ismeretlenséget vagy elfeledettséget igyekezett orvosolni Szakolczay Lajos, amikor a *Mozgó Világ* hasábjain, 1982 szeptemberében tanulmányt publikált Faludy György látomásai címmel – nem minden következmény nélkül. Noha barátjának nyerte meg

a költőt, kivívta az irodalompolitika haragját. (A barátságra okot adó írásmű és a fogadtatásának körülményeiről, hatástörténetéről szóló visszaemlékezés dokumentumok kíséretében – egyaránt olvasható a kötetben.)

Hogy Szakolczay Lajos írást publikált a Magyarországon nemkívánatos költőről, e tény szorosan kötődik ahhoz a tevékenységhez, irodalomszemlélethez, amely az 1970-es években vált sajátjává, formálódott küldetéssé, mondhatni misszióvá. Szakolczay Lajos ezen időkben valóban a magyar kultúra misszionáriusa volt, s maradt, talán szerényebb hévvel, mindmáig. Elsősorban azon tekintetben, hogy a magyar kötődésű, magyar vonásokat viselő kultúra eseményeit, jelenségeit hazahozta, megismertette az itthoni közönséggel – történhetek azok határainkon túl csaknem bárhol. Természetesen, már csak a hozzáférhetőség miatt is e misszionáriusi tevékenység elsősorban a határainkon túl rekedt magyar kultúrát érintette, s ennek a nyugati magyar irodalom és képzőművészet is lényeges részét alkotta. Hiszen Szakolczayt mindig is az a szándék, igény mozgatta, hogy egységben láttassa a magyar kultúrát, tekintet nélkül arra, hogy keleten vagy nyugaton született meg. A korszakban talán legelszántabban, és szerény követő kíséretében: Szakolczay Lajos az összmagyar-művészeti szemlélet képviselőjévé vált. Így karnyújtása a költő Faludy felé nem további példák nélküli. Hiszen, mint írja: „az egyetemes magyar irodalomnak olyan értékeit zárta el előlünk és az olvasóközönség elől az irodalompolitika és a hatalom, hogy úgy gondoltam: nem lehet tisztességes irodalomtörténész az, aki nem emeli be az értékfolyamba ezeket a kitagadott műveket.” Persze nem csak kitagadott, eltitkolt vagy eltiltott művekről volt szó. Élhetett akár itthon vagy emigránsként külföldön az alkotó, Szakolczay Lajos feladatának gondolta, hogy rangja szerint tudjanak róla. Mert úgy vélte, hogy meg kell mutatnia mindent, amit lehet; mindent, ami az összmagyar-irodalom, kultúra része.

Hogy mi lehetett szándéka e levelek közreadásával Szakolczay Lajosnak, az egyértelműnek tűnik. Emléket állítani és emlékezetünkbe idézni egy költőszemélyiséget és életművét, nem mellesleg megosztani egy barátság korántsem szokványos történetét. Többek között ezért született meg e kötet.

E kötet, noha levelekből, versek gyűjteményéből, s néhány a Faludy-életműhöz fűzött tanulmányból épül fel – valójában egy sors és mentalitás története is egyben. Faludy György, a több alkalommal is emigrációba kényszerült költő különböző helyszínekről mintegy év-tizednyi hosszan postázott levelei elevenednek meg e kötet lapjain. Torontóból, Londonból, néha Budapestről. A levelek java nem szokványos híradás a másik fél felé. Hiszen Faludy György idővel megnyílt, csaknem egész életútjára, annak történéseire, örömeire és személyes megpróbáltatásaira, párkapcsolatokra és alkotói problémákra, visszatérően egy monumentális versfordítás antológia történetére egyaránt kitér. Olykor apró kérdésekben kialakított állás-foglalásaira, mint például hogy miként vélekedett az angolokról, akik állítása

szerint nem tudnak verset fordítani, de különös módon japán és kínai költeményt mégis. És számos egyéb, Faludy kevéssé ismert vagy éppen ismeretlen történetéről, országváltásainak okairól, élet-epizódjairól értesülünk. Így e levelek olvasása nyomán: az életút és életmű egészére is jócskán ráláthatunk.

Közvetve persze Szakolczay Lajosról, e levelek közreadójáról is sok mindent meg-tudunk – például hogy hol és mikor hangzott el a címbeli felszólítás – akihez a költő váltakozó rendszerességgel postázta leveleit. Egy barátság története bontakozik ki, de hogy ez milyen jelleget is öltött, arról a levelek ismerete alapján az olvasó maga hozhat döntést. Szakolczay az kötet alcímében csak ennyit jelez: *Találkozások Faludy Györggyel.*

Hogy a költő értette és tudta a barátságukat megalapozó gesztus – a Mozgó Világban megjelent publikáció – értékét, jelentőségét, erről nem csupán hosszabb-rövidebb levelei tanúskodnak, de egy későbbi ajánlása az 1990-ben megjelent *Erotikus versek* című kötet 72. oldalán is: „Szakolczay Lajosnak, jó barátnak, kollégának és oszlopnak, kihez és melyhez bárkámát már az idegenből kiköthetem.” E rövidke bejegyzés pontosan rögzíti, hogy mi mindent köszönhettek egymásnak: a költő és az irodalomtörténész, kritikus. Persze inkább előbbi az utóbbinak.

Mert miként Szakolczay Lajos jelzi, összegzi eddigi gazdag, termékeny életútjának lényegét: „...én arra tettem föl az életemet, hogy az egyetemes magyar irodalom értékeit, irányzatoktól függetlenül, együtt lássuk! Együtt, hiszen így vagyunk erősek!”

(MMA Kiadó, Budapest, 2021)